

TERMÉS

Arcok a múltból

Szob és környéke régészeti emlékeinek kutatója, Horváth Adolf János

BEVEZETÉS

A Dunakanyar északi részének régészeti kutatásában elvülhetetlen érdemeket szerzett Horváth Adolf János tanár, aki elsősorban Szob régészeti emlékeinek kutatójaként vált ismertté.¹ Feltárásainak eredményei, az előkerült különböző korú leletek elsősorban a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti gyűjteményét gazdagították, ám jutott belőlük az esztergomi, valamint a balassagyarmati és a váci múzeumokba is. Horváth bejárta az első bécsi döntés következtében visszacsatolt területeket a Duna mellett Váctól egészen Komáromig, illetve a Csallóközig, valamint Hont megye déli területeit is. A Duna déli partján pedig elsősorban Pilismaróton és környékén folytatott régészeti feltárásokat. Nevéhez fűződik a szobi görög bronz kantharosz (kétfülű edény) megmentése és közreadása, amely a vaskori Kárpát-medence és Görögország kapcsolatainak különleges és rendkívül fontos emléke.² Horváth azonban nem csupán feltárta, összegyűjtötte és megfigyelte a különféle korszakok régészeti emlékeit, hanem azokat dokumentálta is. Dokumentációinak egy részét ugyancsak a Magyar Nemzeti Múzeum őrzi, melyekben rajzokkal illusztrálva jegyezte le a megfigyeléseit és az előkerült leleteket. Életéről és működéséről azonban igen szűkösek a rendelkezésünkre álló adatok, melyek alapján tudjuk, hogy régészeti működését az 1930-as évektől kezdődően fejtette ki egészen 1945-ben bekövetkezett haláláig.³ Az életrajz, valamint a tudományos működés bemutatása egy szerencsés véletlennek köszönhetően vált lehetővé. A Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Osztálya iratanyagának átnézése során előkerült egy olyan akta, amely a Horváth A. János gyűjteményével kapcsolatos ügyintézés iratait tartalmazza. Ráadásul az aktában található Horváth lányának, Wittich Ignácné Horváth Lenkének 1945. október 19-én Grazban kelt levele, amelyben a múzeum felkérésére édesapja életének jelentősebb állomásait mutatta be.⁴ A múzeum munkatársai ezen életrajzi adatokat egy nekrológ megírásához kérték, amely azonban – valószínűleg politikai okok miatt – nem készült el.

HORVÁTH ADOLF JÁNOS ÉLETRAJZA

Horváth Lenke leveléből csupán azokat a részeket közöljük, amelyek édesapjának életére és gyűjteményére vonatkoznak. Ezek, kiegészítve Horváth munkahelyeinek felsorolásá-

1 Itt szeretném megköszönni Mándli Gyulának a tanulmány elkészítéséhez nyújtott segítségét, valamint a Horváth Adolf Jánost ábrázoló fényképet.

2 Szabó Miklós: Kelták a Kárpát-medencében. Budapest, 1971. 11.

3 Dinnyés István és mások: Pest megye régészeti topográfiája 9. A Szobi és a Váci járás. Budapest. 1993.

4 Magyar Nemzeti Múzeum (Budapest) Adattár, Régészeti Osztály 78/1947.

val, a különféle iskoláknak az értesítőivel, valamint a szakirodalomban található elszórt említéseivel lehetővé tették életrajzának, valamint régészeti működésének rekonstrukcióját.

„Felszólításának készséggel teszek eleget, annál is inkább, mert a folyóiratokban közölni szándékolt nekrológ drága elhunytunk önzetlen munkásságát domborítja majd ki a régészet terén. Amikor Önnek ezért a megtiszteltetésért és megbecsülésért hálatelt szívvel köszönetet mondok, sajnálattal arról kell értesítenem, hogy nincsen tudomásom arról, hogy édesapám régészeti feljegyzései hol vannak. Amennyiben hazatérésem után feltalálom őket, úgy természetesen örömmel rendelkezésére bocsátom azokat, a még feltalálható régészeti anyaggal együtt, amelyeket felszólítás nélkül is odajuttathattam volna. Hazatérésem előtt, miután házamat és benne lévő ingóságokat csak azért, mert nyugaton vagyok, ahol beteg férjemet nem hagyhatom magára, elkobozták, innen a régészeti iratok és anyag tekintetében intézkedni nem áll módomban.

Drága édesapám életrajzi adatait az alábbiakban közlöm:

Horváth A. János 1870. évi június hó 1-én a Pozsony megyei Boldogfalván született, mint néhai Horvatovich János tanító és Szüllő Amália fia. Négyen voltak fiú testvérek s mind a négyen az értelmiségi pályán tevékenykedtek; egyik állatorvos, a másik járásbíró, a harmadik jegyző, apám pedig tanítóképzési tanár volt. Iskoláit valamennyit Pozsonyban végezte. Először Dobsinán (Gömör megyében) mint polgári iskolai tanár működött, később tovább került és Budapesten elnyerte a tanítóképzői intézeti tanári képesítést. 1893. évben magyarosította nevét Horvatovichról Horváth-ra. 1897-ben kötött Dobsinán házasságot néhai Ruffinyi Jenő bányatulajdonos és bányatanácsos és a híres dobsinai jégbarlang felfedezőjének és néhai Sárkány Laura leányával, Margittal. A házasságból született Jenő fia, aki szülei mély bánatára 1933. évben tüdővészben meghalt, és Lenke leánya, én. Drága édesanyám fia elhalálása feletti bánatában 1937-ben halt meg. Édes apám azóta nagyon csendes és szomorú volt. – Mint tanítóképzési tanár Lévára került, ahol 2–3 évig (pontos adatok ismeretlenek) tanított s onnan Iglóra (Szepes megye) került, ahol évekig működött s a legnagyobb közszerepetnek örvendett, 1918-ban a csehek bejövetelekor, elbocsájtották s így kénytelen volt Magyarországra költözni s nemsokára családját is kiutasították, több száz magyarral egyetemben. Rövid ideig Sárospatakon tanított, onnan Szegedre majd később Vácra (1922–1925), s az ottani tanítóképzési felosztása után Kiskunfélegyházára került, ahol mivel lakást nem tudott kapni, csak rövid ideig tanított és tanítóképzési tanár minőségben Nagymarosra a polgári iskolába helyeztetett át, ahonnan 1931-ben nyugalomba vonult. Ezen időtől kezdve a haláláig intenzívebben foglalkozott régészettel, ahol meglehetősen sikerei voltak. Halála előtt néhány évvel a Magyar Nemzeti Múzeum felterjesztésére a bronz érdeméremmel tüntettetett ki. Utolsó évtizedét újszólván teljesen a régészetnek szentelte s hogy ezen történelmi talajt ne kelljen elhagynia, megtakarított garasain egy családi házat vett, amit 1932-ben Lenke lányára íratott át, mint szükséges házassági óvadékot. Soha sem politizált, nem ivott, nem kártyázott s csakis így vehette a kis házat, melyet teljesen ártatlanul elkoboztak.

Édesapámat rengeteg tanítványa és tisztelői, úgy szólván az egész falú, kíséerte utolsó útjára, mint értesültünk.”

Horváth Adolf János halálának időpontja nem szerepel lánya írásában. Erre egy másik levél utal, melyet a nagymarosi általános iskola igazgatója – Bundy Miklós – írt a Nemzeti Múzeumnak. Eszerint Szob régészeti emlékeinek kutatója 1945. szeptember 22-én hunyt el.⁵

5 Magyar Nemzeti Múzeum (Budapest) Adattár, Régészeti Osztály 78/1947.

Horváth Adolf János életrajzát, kiegészítve az irodalmi adatokkal, a következőképpen rekonstruálhatjuk. 1870. június 1-jén Boldogfalván (ma: Szlovákia) született Horvátovich János és Szüllő Amália fiaként. Nevét 1893-ban magyarosította Horváthra. Iskoláit Pozsonyban végezte, azonban a tanítóképzői intézeti tanári képesítést Budapesten nyerte el. Először Dobsinán (Gömör megyében) mint polgári iskolai tanár működött, ahol megismerkedett, majd 1897-ben házasságot kötött néhai Ruffinyi Jenő bányatulajdonos és bányatanácsos, a híres dobsinai jégbarlang felfedezőjének leányával, Margittal. Mint tanítóképzési tanár 1900-ban került Lévára, ahol az Állami Tanítóképző Intézet először segéd-, majd rendes tanára. A mennyiségtan, a természettudományok és a történelem tanítása mellett a fizikai és kémiai szertár óre is volt.⁶ 1905-ben kívánságára Iglóra helyezték át.⁷ A lévai iskola értesítőjében működéséről a következőképpen emlékeztek meg: „Horváth A. János hosszú ittléte alatt szerény magaviseletével, kötelességeinek lelkiismeretes teljesítésével úgy a helybeli társadalom, valamint a tanári testület és a tanítványok becsülését és szeretetét kiérdemelte. Intézetünk ifjúsági segélyegyletének szervezése, régiség-gyűjteményünk kezdeményezése, gyarapítása körül nagy szolgálatokat tett.”⁸

Tanári működését Horváth A. János az iglói Magyar Királyi Tanítóképző-Intézetben folytatta, ahol, annak értesítője szerint: „reáliskolai tanár, az »Ifjúsági segítő egyesület« ügyvivő elnöke, a természettudományi szertár óre. Tanít földrajzot, természetrajzot és fizikát”⁹ A szertárokat különösen a szívén viselte, amelyre az iskolai értesítő is utalt: „Horváth A. János tanár úr a természetrajzi szertárokat a lefolyt tanévben is nemcsak lelkiismeretes gondadal kezelte, hanem lankadatlan fáradozással gyarapította.”¹⁰ Az első világháborút követően a Felvidék cseh megszállása kihatott Horváth életére is, akit több ezer tanárhoz, hivatalnokhoz hasonlóan az új hatalom elbocsátott, majd kiutasított Csehszlovákiából. Családjával a megcsonkított Magyarországra költözve rövid ideig Sárospatakon, majd Szegeden, később pedig Vácon (1922–1925) tanított. Rövid kiskunfélegyházi kitérő után Nagymaroson a polgári iskolában helyezkedett el. Amint arról az iskola értesítője beszámol: „Horváth Adolf János rendes tanár, képesítve polg. iskolákra a mennyiség- és term. tud. szakra, szolg. tételre beosztott tanítóképzői tanár. [...] Tanította a természettant III., vegytant IV., a földrajzot I–IV., a gazdaságtant I–IV. osztályban, heti 20 órában. A IV. osztály főnöke, a természettani, vegytani és földrajzi szertár óre.”¹¹ Nyugdíjba vonulásáról és kötelességtudatáról ugyancsak megemlékezik az iskola értesítője: „A VKM Úr Horváth A. János szolgálattételre leosztott tanítóképzőintézeti tanárt okt. hó 3-án Újpestre helyezte, ki új állomáshelyének elfoglalásáig illetve nyugállományba helyezéséig február hó 5-ig, igazi lelkesedésből, a tanügy iránti szeretetből óráit továbbra is ellátta.”¹² Amint arra lánya is utal, nyugdíjba vonulását követően teljesedett ki régészeti tevékenysége, amelynek során Szobon és környékén, va-

6 A lévai Állami Tanítóképző-Intézet 1900/1901. és 1901/1902. iskolaéveinek értesítője. Szerk.: Pethes János. Léva, 1902. 31.

7 A lévai M. Kir. Állami Tanítóképző Intézet Értesítője az 1904/5. (XXXV.) iskolai évről. Szerk.: Pethes János. Léva, 1905. 3.: „A vall. és közokt. m. kir. miniszter úr 1904. évi 68.007. sz. a. kelt rendeletével Horváth A. János rendes tanárt, már régebben és újabban is kifejezett kívánságához képest, áthelyezte ugyanezen minőségben Szepes-Iglóra s helyébe 63.006 szám alatt kelt rendelettel Jankó László r. tanárt helyezte ide Páparól.”

8 Uo.

9 Az iglói M. Kir. Tanítóképző-Intézet XVI-ik értesítője az 1906–7. iskolai évről. Kiadja: Gömöri Sándor. Igló, 1907. 14.

10 Uo. 61.

11 A nagymarosi m. kir. állami polgári fiúiskola értesítője az 1925/26. iskolai évről. Közli: Aágh József. Nagymaros, 1926. 8.

12 A nagymarosi m. kir. állami polgári fiúiskola értesítője az 1929/30. iskolai évről. Közli: Aágh József. Nagymaros, 1930. 3.

lamint a Duna mindkét oldalán Komáromtól Vácig folytatta kutatásait. Ez irányú működése a korabeli sajtó mellett a Magyar Nemzeti Múzeummal folytatott levelezése alapján rekonstruálható.¹³

HORVÁTH ADOLF JÁNOS RÉGÉSZETI MŰKÖDÉSE

Horváth régészeti kutatásai az országos lapoknak köszönhetően váltak széles körben ismertté.¹⁴ Leánya levelében – sajnos – nem utal arra, mikortól kezdett el foglalkozni a régészeti leletekkel. Lévai működése során, amint arra az értesítőben utalnak, a kezdeményezésére alakult meg az iskola régiséggyűjteménye,¹⁵ amelynek alapítása 1902-ben történt.¹⁶ Horváth a következő év január 10-én lett tagja a Magyar Numizmatikai Társulatnak.¹⁷ Pár évvel később már a társulat értesítőjében ismertette a Dobsina-Gölnitzkohó mellett talált éremleletet, amelyet még az 1890-es években talált egy bányász. A közel 10–12 kg súlyú lelet ugyan szétszóródott, azonban Horváthhoz került egy maroknyi érem, melyeket a találó tartott meg magának emlékül.¹⁸ Ezek legnagyobb része Zsigmond király korabeli dénár és obulus volt. 1908-ban a dobsinai szükségpénzekről értekezett az értesítőben,¹⁹ majd 1909-ben a késmárki iskolai signumokról,²⁰ illetve az iglói gimnázium éremgyűjteményét mutatta be.²¹ Ugyanakkor foglalkozott az 1860-as évek dobsinai papírpénzeivel,²² és a tót érmekkel és jelvényekkel is.²³ 1914-ben a *Numizmatikai Közönyben* jelent meg tanulmánya Szepes vármegye érmeiről.²⁴

Az iglói tanintézet évkönyveiben régészeti működéséről nem emlékeztek meg. Valószínűleg nagymarosi megtelepedését követően kezdett csak ismét régészeti kutatással foglalkozni, ugyanakkor az iskolában nem szervezett régiséggyűjtést. Az iskola értesítőjében is jóval a nyugdíjba vonulását követően jelent meg egy kis tanulmánya a nagymarosi Főtér közelében megfigyelt, általa török korinak tartott kemencéről és cserepekről.²⁵

13 Sajnos a *Magyarország Régészeti Topográfiája* 5. és 9. kötetének a szerzői ezen adatokat alig használták fel, pedig igen fontos forrásai a helyi régészeti lelőhelyek kutatásának.

14 Lásd pl. A Pesti Hírlap Képes melléklete 51. évf. 1929. 240. sz. október 22., amely az egyik szobi sír mellékleteinek fényképét közölte vagy a rövid híreket, mint pl.: Géza fejedelem korából való magyar sírokat találtak Szobon. *Magyarság* 9. évf. 1930. május 23. 12.: „Vácról jelentik: A szobi szőlőkben a szőlőmunkások kapája embercsontokat vetett ki, mire a szőlőtulajdonosok engedelmével Horváth A. János nyugalmazott tanítóképzőintézet tanár megkezdte a feltárást és oly leleteket talált, hogy jónak látta a Nemzeti Múzeum történelmi osztályát értesíteni. Varju Elemér és Hörlig József muzeumi őr ki is utaztak Szobra, a feltárást helyére s a régi sírokat Szent István korabelinek állapították meg. A régi temetkezőhelyen talált sírleletek az első király uralkodásának elejére, vagy még inkább Géza fejedelem idejére vallanak, mivel számos pogánykori vonatkozás állapítható meg. Az értékes edénytöredékeket, fegyverzeti és ékszerleleteket, emberi és állati csontmaradványokat a Nemzeti Muzeumba szállították.”

15 A lévai M. Kir. Állami Tanítóképző Intézet Értesítője az 1904/5. (XXXV.) iskolai évről. Szerk.: Pethes János. Léva, 1905. 3.

16 Gohl Ödön: A magyarországi múzeumok, köz- és tanintézetek éremgyűjteményei. *Numizmatikai Közöny* 5 (1906) 60.

17 Társulati élet. *Numizmatikai Közöny* 2 (1903) 50.: Horváth A. János, tan.-képző-int. tanár. Léva.

18 Horváth A. János: Éremlelet Dobsinán. *Numizmatikai Közöny* 5 (1906) 20–21.

19 Horváth A. János: Adatok a dobsinai szükségbankokhoz. *Numizmatikai Közöny* 7 (1908) 12–13.

20 Horváth A. János: Iskolai signumok. *Numizmatikai Közöny* 8 (1909) 111–112.

21 Horváth A. János: Az iglói ág. ev. főgimnázium éremgyűjteménye. *Numizmatikai Közöny* 8 (1909) 112–113.

22 Horváth A. János: Adatok a dobsinai papírpénzekhez. *Numizmatikai Közöny* 8 (1909) 134–135.

23 Horváth A. János: A tót érmek és jelvények. *Numizmatikai Közöny* 9 (1910) 70–71.

24 Horváth A. János: Szepes vármegye érmei. *Numizmatikai Közöny* 13 (1914) 123–131.

25 Horváth A. János: Nagymaros történetének a nyomai. A Nagymarosi M. kir. Állami Polgári Fiúiskola Évkönyve 1942/1943. Nagymaros, 1943. 3–4.

A Magyar Nemzeti Múzeummal (a rendelkezésünkre álló adatok alapján) 1927 augusztusában vette fel a kapcsolatot, meghozzá személyesen, amikor az általa feltárt leleteket, valamint jegyzeteit átadta.²⁶ Az ezt követő közel 18 évben Horváth igen kiterjedt régészeti kutatásokat végzett a Duna mindkét partján Izsától egészen Vácig. A déli parton igen jelentős volt a pilismaróti Öregek-dűlőben, a református temető mellett általa feltárt 32 sírja egy késő római temetőnek, melynek leletanyaga a Nemzeti Múzeumba jutott.²⁷ Emellett 1937-ben a Helemba-szigeten kezdte meg a középkori templom és érseki udvarház feltárását.²⁸

Horváth Adolf János (álló sor, balról jobbra a második) ásítás közben

Legfontosabb eredményei azonban kétségkívül a szobi kutatásaihoz kapcsolódnak, melyek során nem csupán a szobi kantharosz került elő, hanem számos más korszak régészeti emléke is. A sorra napvilágra kerülő sírokról, leletekről és épületmaradványokról Horváth Adolf János a *Nógrádi Hírlapban* részletes tudósításokat jelentetett meg,²⁹ melyek azon-

26 Magyar Nemzeti Múzeum (Budapest) Adattár, Történeti Tár 203/1927. A múzeum köszönőlevelében ezekre is kitért Varjú Elemér: „A szobi ásításokból eredő s osztályunkban személyesen átadott régiségekért őszinte köszönetet mondva s a csatolt jegyzeteket visszaszármatatva, értesítem Tanár úrat, hogy a további ásítások eredményei elé nagy érdeklődéssel tekintve, minthogy azonban tisztviselőink nagy része szabadságon van, csak október folyamán küldhetek szakembert ezek irányítására. Kívánatosnak tartanám az ásításokat addig szüneteltetni, s október elején ígéretemre levelezőlapon figyelmeztetni méltóztatnék.”

27 Barkóczy László: Későrómai temető Pilismaróton. *Folia Archaeologica* 12 (1960) 111–132.

28 Kovalovszki Júlia: Középkori emlékek a Helemba-szigeten. Méri István ásátása, 1959. In *Dunai régészeti közlemények*. Budapest, 1989. 77–81. A szerző Horváth A. János dokumentációját is felhasználta.

29 Lásd például: *Horváth Adolf János: Szob történelméhez*. *Nógrádi Hírlap* 41. évf. 1933. 53. szám, október 22.

ban a régészeti kutatás számára mindaddig kiaknázatlanok maradtak.³⁰ Az ásatásain tett megfigyeléseket és a különféle leleteket füzetekben dokumentálta, melyek alapján számos jelentést tett a Magyar Nemzeti Múzeumnak, ahová az esztergomi és a balassagyarmati múzeumok mellett legnagyobb részt a leletek is kerültek. Ezen feljegyzései alapján írta meg ugyancsak a *Nógrádi Hírlapban* Szob történetét az őskortól,³¹ valamint ismertette a szobi és környéki tudomására jutott érmekeket és éremleleteket a *Numizmatikai Közlönyben*.³² Őskori ásatásai közül kiemelendők a Szob-Verbiceken feltárt rézkori temető sírjai,³³ valamint az 1935-ben a belterületre eső Kőzúción kisebb ásatás során megmentett 16 kelta hamvasztásos és egy csontvázas sír,³⁴ melyek közül az elsőkben volt a már többször említett bronz kantharosz. Ugyanebben az évben a szobi Kálváriát északon határoló műút építése során tíz hun kori sírt dúlnak fel, ám ezek mellékleteinek egy részét Horváthnak sikerül összeszednie.³⁵

1927–1936 között a Homokok-dűlő déli részén egy avar temető 115 sírját tárta fel.³⁶ Ásatási módszere a korszakban általánosan alkalmazott volt, így a kijelölt területen 1–1,5 ásonyom szélességű, több méter hosszú árkokat húzatott, egymástól általában 40–50 cm távolságra és így bukkant rá a sírookra.³⁷ Ezek közül legnagyobb számban X–XI. századiakat tárt fel, számos korabeli temetőt felfedezve. Ezen ásatásairól ugyancsak részletesen beszámolt a *Nógrádi Hírlapban*.³⁸ 1929 és 1933 között Szob Vendelin-földeken 142 sírt tárt fel,³⁹ majd 1936 és 1938 között Szob-Kiserdőn további 49 darab X–XI. századi temetkezést,⁴⁰ Szob-Kolibán pedig 73-at.⁴¹ Az Ipoly partján ugyanakkor 1935-ben egy honfoglaló temető kutatását végezte.⁴² Árpád-kori templomokat, valamint temetőiket tárta fel Bészob-Matyóktanyán 1934-ben,⁴³ valamint a Bészobi-patak keleti oldalán 1927/1928-ban, illetve 1933-ban, ahol 56 sír került elő.⁴⁴ Ezen temetkezések mellékletei legnagyobb részben a Magyar Nemzeti Múzeumba jutottak, és közreadásuk Horváth feljegyzései alapján megtörtént.

30 Ezeket a régészeti topográfia készítői sem ismerték, illetve használták fel, lásd: MRT 9.

31 *Horváth Adolf János*: Szob történetéhez. Kutatásai nyomán írta Horváth Adolf János. *Nógrádi Hírlap* 56. évf. 1938. 41. szám, október 9., a folytatást ld.: *Nógrádi Hírlap* 56. évf. 1938. 42. szám, október 16.

32 *Horváth A. János*: Éremleletek Szobon és vidékén. *Numizmatikai Közlöny* 34–35 (1935–1936) 76–77.

33 MRT 9., 335, 26/34. lelőhely.

34 *Horváth Adolf János*: A szobi kelta temető. *Folia Archaeologica* 5 (1945) 60–65. Vö. MRT 9., 327, 26/27. lelőhely.

35 MRT 9., 333, 26/32. lelőhely. A leletek közlése: *Kovrig Ilona*: Nouvelles trouvailles du Ve siècle découvertes en Hongrie (Szob, Pilismarót, Csóvár, Németkér). *Acta Archaeologica Hungarica* 10 (1959) 209–211.

36 *Kovrig Ilona*: The Szob Cemetery. Avar Finds in the Hungarian National Museum. Szerk: *Kovrig Ilona*. Budapest, 1975. 157–239. Vö. MRT 9., 329, 26/30. lelőhely.

37 *Bakay Kornél*: Honfoglalás- és államalapítás kori temetők az Ipoly mentén. Szentendre, 1978. 8.

38 *Horváth Adolf János*: Adatok Szob történelméhez. Régebbi Árpádkirályok korabeli templom és temető. *Nógrádi Hírlap* 52. évf. 1934. 3. szám, január 21.; *Horváth Adolf János*: Adatok Szob történelméhez. Régebbi Árpádkirályok korabeli templom és temető. *Nógrádi Hírlap* 52. évf. 1934. 4. szám, január 28.; *Horváth Adolf János*: Szob történelméhez. Árpádok idejéből való harmadik temető Szobon. A kolibai temető. *Nógrádi Hírlap* 52. évf. 1934. 51. szám, december 23. Vö. *Horváth Adolf János*: Szob történelméhez. Árpádok idejéből való harmadik temető Szobon. A kolibai temető. *Nógrádi Hírlap* 52. évf. 1934. 52. szám, december 30.; *Horváth Adolf János*: Szob történelméhez. Árpádok idejéből való harmadik temető Szobon. A kolibai temető. *Nógrádi Hírlap* 53. évf. 1935. 1. szám, január 6.

39 *Török Gyula*: A szobi Vendelin-földek X–XI. századi temetője. *Folia Archaeologica* 8 (1956) 129–136. Vö. MRT 9., 320–321, 26/14. lelőhely.

40 *Bakay i. m.* 8. Vö. MRT 9., 330–331, 26/31. lelőhely.

41 *B. Mikes Katalin*: A szob-kolibai X–XI. századi temető. *Folia Archaeologica* 8 (1956) 115–127. Vö. MRT 9., 322, 26/15. lelőhely.

42 MRT 9., 325, 26/23. lelőhely.

43 MRT 9., 337, 26/36. lelőhely.

44 MRT 9., 339–343, 26/38. lelőhely.

Horváth A. János azonban saját gyűjteménnyel is bírt, melynek sorsába a Nemzeti Múzeumban található levelezés kínál betekintést.⁴⁵ Amint arról a múzeum tisztviselői értesültek, a tudós tanár 1945. szeptember 22-én elhunyt. Ezt követően egy volt kollégája vette bérbe a lakóházát, aki a gyűjteményt és a feljegyzéseket rendben tartotta. 1947 áprilisában azonban Horváth lányának ausztriai tartózkodása miatt az ingatlant a hatóságok elkobozták és azt egy budapesti nőnek utalták ki, aki a lakásban talált értékes régészeti gyűjteményt, annak egész anyagát szemétdombra hordatta. Mivel a múzeum munkatársai feltételezték, hogy az anyagból, köztük Horváth írásbeli feljegyzéseiből, valami megmenthető lehetne, ezért kérték a hivatalos szervek intézkedését. Ezek helyett azonban Laczus Géza tanító tett lépéseket, aki a Nemzeti Múzeumnak 1948. november végén írt levelében számolt be a Horváth gyűjtemény maradványairól: *„Néhai Horváth tanár úr régészeti hagyatéka ügyében eljártam Nagymaroson. Sikerült is némi eredményt elérnem. A tanár úr lakásában – bár eddig már négy lakó lakott ott – találtam néhány apróságot még: neolith kőbalta éleket, bronzkori vésőt, neolith és kelta kerámiát összesen 10 db-ot, a pincében egy sarokban felhalmozva sok kerámia töredéket, orsógombot, pattintott kovapengéket, bronzcsörgőt, római csonttüket, különféle katonai érdemkitüntetések, plaketteket. Megtaláltam ezeken kívül a tanár úr naplóját, amelyet az első világháború alatt írt Iglón. Az egyik magánháznál megjelentem a szükségpénz gyűjteményét. Az ércpénzgyűjteményét – Némedi János szobi lakos nálam lévő levele szerint – az a vaskazetta tartalmazza, amelyet a nagymarosi Előljárárság őriz lepecsételve a községi vaspénztárban. Ugyanis amikor ezt a vaskazettát a községi Előljárárság részéről Dr. Bánfalvi Pál főjegyző néhai Horváth tanár úr lakásán megőrzésre átvette, jelen volt az átvételnél Némedi József szobi lakos is, aki a tanár úrral járt annak idején kutató munkára és aki jelenleg Nyugaton tartózkodik. [...] A tanár úr feljegyzéseiből találtam egy füzetet, megtaláltam a szobi ásatásokból a Nemzeti Múzeumba beszolgáltatott tárgyak fényképmásolatait is. Szakkönyvet nem találtam, csak néhány folyóiratot: 20 Numizmatikai Közlöny és 10 Archaeologia Hungarica füzetet, amelyekből jelenleg régészeti ismereteimet bővíttem.”*⁴⁶ Laczus Gézának köszönhető Horváth szobi lelőhelyekről készített rajzos kataszterének megmentése, melynek másolata a Nemzeti Múzeum adattárában található. Ugyancsak ő volt az, aki átvéve a stafétát a tudós nagymarosi tanártól, folytatta a környéken előkerülő régészeti leletek dokumentálását és megmentését.⁴⁷

Horváth Adolf János változatos életútja után látott hozzá Szob és tágabb környéke régészeti kutatásához, melyet közel húsz évig folytatott számos fontos leletet megmentve. Életrajzával azonban mindeddig adós maradt a honismereti és régészeti kutatás, amit e tanulmánnyal igyekeztünk törleszteni.

Prohászka Péter

45 Magyar Nemzeti Múzeum (Budapest) Adattár, Régészeti Osztály 78/1947.

46 Magyar Nemzeti Múzeum (Budapest) Adattár, Régészeti Osztály 72/1948.

47 MRT 9., 9.